

Mineralstuffer fra lokalitet til monter 5: En oppfølger

Hans-Jørgen Berg & Jørn H. Hurum

Denne artikkelen er en oppfølger til de 4 artiklene som ble presentert i Bergverksmuseet skrift nr. 29 og 33. Siden disse ble skrevet har vi hatt anledning til å prøve preparering ved hjelp av sandblåsing, samt prøvd en kjemisk metode for å fjerne leire.

Sandblåsing

Først og fremst les sikkerhetsinstruksen! Dette er utstyr som ikke må monteres eller brukes feil.

Sandblåsing er en arbeidsmetode der man blåser små partikler ved hjelp av trykkluft mot et objekt som skal renses. Hovedregelen er å bruke partikler som er et par tall under mineralet du vil rense i Mohs hardhetsskala. Enkle funksjonelle utstyr kan kjøpes fra Krantz i Tyskland. Har du et trykkluft-aggregat og avsug er resten av utstyret ikke veldig dyrt.

Geologisk museum har kjøpt ett av de minste utstyrene fra Krantz, noe som fungerer godt for rensing av små mineraler og fjerning av gips og rust fra fossiler. Vår erfaring er at det er viktig å teste ut forskjellige pulvere. Disse kan også kjøpes fra Krantz og har hardheter fra 2-9. Vi kjøpte utstyr for både fint og litt grovere pulver. Finpulverutstyret har vi ikke fått til å virke skikkelig, det tetter slangene veldig fort. Mye tid har gått med til å teste ut pulvertyper og justere trykket opp og ned. Ingen manual finnes, og alle mineralhandlere/avanserte samlere har sine egne metoder. Etter hvert har vi i grunnen kommet til at glasskuler og jernspon er de to beste mediene å jobbe med. Disse har forskjellig hardhet og til sammen med justering av trykket fra 2-6 bar har de fungert på de fleste materialer vi har forsøkt på. Kloritt og andre leirmineraler fjernes enkelt med jernspon, det samme gjør gips og rust. Glassperler er gode til fjerning av for eksempel knuste kalsittkrystaller over fluoritt eller serpentin fra hematitt.

Internasjonalt sandblåses veldig mange mineraler, alt fra turmaliner med leirbelegg (California) eller røykkvartser og flusspater med kloritt (Alpene), til fjerning av kalsitt, kalsedon eller rustbelegg.

Hovedfordelen med et slikt utstyr at det går sakte å preparere og at prepareringen avsluttes i samme øyeblikk som du fjerner strålen fra stoffen.

Såpe for leirfjerning

Etter de forrige artiklene har vi blitt gjort oppmerksomme på såpen Rewoquad den løser med tid de mest innbitte leirproblemer på stuffer. La det bare ligge lenge nok i uforynnet, eller litt fortyntet såpe. Den har for eksempel gjort underverker med prehnitt stuffer med leire. Såpen brukes på laboratorier til å løse leirskifer, noen like harde som alunskifer! Kan kjøpes fra laboratorieleverandører eller Krantz. OBS: bruk hansker og briller, denne såpen etser på huden!

Oppbevaring og utstilling

De gunstigste forholdene å oppbevare og stille ut mineraler på ble kort gjennomgått i Berg et al. (2006). Vi tok da ikke for oss diverse esker og bokser som vil beskytte prøvene ytterligere. Det vanligste er å oppbevare prøven i en pappeske. Dette hindrer prøven i å rulle og dunke bort i andre prøver. Her finnes det mange varianter, den vanligste er så kalte brettlesker, som fås i mange forskjellige størrelser. Et noe dyrere alternativ er å anskaffe ferdiglagde esker.

Disse er noe sterkere enn bretteskene. Etikettene bør ligge sammen med prøven, gjerne i et plastfutteral. En annen esketype er plastesker med gjennomsiktig lokk. Fordelen med disse er at prøven oppbevares relativt støvfritt.

Hvordan man stiller ut mineraler og fossiler er stort sett opp til hver enkelts smak. Det finnes en mengde forskjellig utstyr som kan brukes til å støtte opp, oppbevare, lyssette og montere prøver. Her er det bare fantasien og økonomien som setter grenser. Vanligvis bruker man forskjellige pleksiglass støtter for å vise fram prøven på sitt mest gunstigste vis. Man kan også lime fast prøven på en sokkel, enten hjemmelagd eller av pleksiglass. Vanligvis bruker man smeltelim til dette, men dette må ikke brukes på varmeømfintlige mineraler, som eksempel fluoritt eller svovel. Mange bruker også kitt. Ulempen er at dette siger over tid. Enkelte fingernemme støper sine egne sokler til prøvene i gips. Dette kan enkelt gjøres ved å lage en form som man heller gipsen i. Prøven som skal stå på sokkelen, pakkes inn i tynn plastfolie, f. eks. gladplast, og settes ned i gipsen før den stivner. Prøven må støttes opp så den ikke siger mens gipsen stivner. Når gipsen er stivnet tar man bort prøven og man har et fint avtrykk som prøven kan stå i. Gipsen kan nå males i ønsket farge, alternativt kan man blande i fargepulver i gipspulveret på forhånd.

Litteratur

BERG, H-J., HURUM, J.H & NAKREM, H.A. (2006): Fra lokalitet til monter 3: Kjemisk fjerning av matriks og stabilisering. *Norsk Bergverksmuseum, skrift 33*, 17-21.